

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY
TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“Tasdiqlandi”
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
R.G'.Jumayev
«29» avgust 2023-y.

«ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI»

fanidan
SILLABUS (ishchi dastur)
(magistratura talabalari uchun)

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi: 120000 – Gumanitar fanlar
Mutaxassislik: 70230101 – Lingvistika: o'zbek tili

Buxoro - 2023

Fan nomi:	Ilmiy tadqiqot metodologiyasi
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	ITM 1104
Yil:	2023-2024
Semestr:	1-semestr
Ta'lim shakli:	kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	Ma'ruza – 30 soat; amaliy – 30 soat, auditoriyadan tashqari – 60 soat
Ma'ruza	30 soat
Amaliy mashg'ulotlar	30 soat
Laboratoriya mashg'ulotlari	–
Seminar	–
Mustaqil ta'lim	60 soat
Kredit miqdori:	4 kredit
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

I Fan maqsadi (FM)

FM1	"Ilmiy tadqiq metodologiyasi" kursi tilshunoslik fani o'rganilishining nazariy poydevorini tashkil etadi. Fanning maqsadi lingvistikaning tabiati va predmetini belgilashda, obyektiv borliqdagi hodisalarga tilning munosabatini o'rganishda muhim bo'lgan mavjud metodologiyalardan talabalarni puxta xabardor etishdan iborat.
------------	---

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar

1	Tilshunoslik nazariyasi
2	Hozirgi o'zbek adabiy tili
3	O'zbek tilini o'qitish metodikasi
4	O'zbek tilining sohada qo'llanilishi

II Ta'lim natijalari (TN)

	Bilimlar jihatidan
TN1	– magistrant talabalarining umumlingvistik tayyorgarligini, bilim doirasini yanada kengaytirish va chuqurlashtirish;
TN2	– yangi nazariy va metodologik materiallar bilan tanishtirish;
TN3	– ijodiy mulohaza yuritishga, izchillikka undash;

TN4	– nazariy bilim saviyasini oshirish, talabalarni ilmiy tadqiqotning, lisoniy tahlilning metodikasi va metodologiyasi bilan qurollantirish.
Ko'nikmalar jihatidan	
TN5	– tilshunoslik sohasining nazariy mavzularini yoritish, fan doirasida o'rganiladigan asosiy masalalarning mazmun mundarijasini belgilash;
TN6	– nazariy tilshunoslikning muhim xususiyatlari borasida tasavvur hosil qilish;
TN7	– asosiy lingvistik hodisalar, jarayonlar, til birliklari, til birliklarining tizim sifatidagi qurilishi haqida tasavvurlarini kengaytirish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</i>

III Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli : ma'ruza (M)	
M1	«Ilmiy tadqiq metodologiyasi» fanining maqsadi, vazifalari. Ilmiy bilishning asosiy mazmuni. «Ilmiy tadqiq metodologiyasi» fanining maqsadi va vazifalari. Fan doirasida o'rganiladigan asosiy masalalar.
M2	«Ilmiy tadqiq metodologiyasi» fanining maqsadi, vazifalari. Ilmiy bilishning asosiy mazmuni. Ilmiy bilishning asosiy mazmuni. Dunyoqarash va uning asosiy xususiyatlari.
M3	Metodologiya. Til birliklarini fahmiy o'rganish, uning maqsadi, usul va vositalari. Empirik metodologiya. Uning maqsadi va imkoniyatlari. Idrokiy bilim hosil qilish metodologiyasi.
M4	Metodologiya. Til birliklarini fahmiy o'rganish, uning maqsadi, usul va vositalari. Til birliklarini fahmiy o'rganish va uning maqsadi. Fahmiy bilim hosil qilishning usul va vositalari.
M5	Til va uning birliklarini idrokiy o'rganish, uning maqsadlari, usul va vositalari. Idrokiy va fahmiy bilimlarning o'zaro munosabati. Idrokiy bilish va uni anglatuvchi atamalar. Idrokiy bilim hosil qilish usullari. Idrokiy bilim va amal. Idrokiy bilim va fahmiy bilim orasidagi munosabatlar. Idrokiy va fahmiy bilimning o'zaro birligi.
M6	Til va uning birliklarini idrokiy o'rganish, uning maqsadlari, usul va vositalari. Idrokiy va fahmiy bilimlarning o'zaro munosabati. Idrokiy va fahmiy bilim tushunchalarining nisbiyligi. Almashinishlarning uzluksiz zanjiri – taraqqiyot garovi. Idrokiy bilimning hudud va chegara bilmasligi.
M7	Tilni o'rganishda yondashish usullari. Tilni o'rganishda tadqiqotchining tayanch nuqtayi nazari turlari. Bilish - tadqiq manbayiga yondashishning nominalistik usuli. Bilish- tadqiq manbayiga yondashishning dialektik usuli.
M8	Tilni o'rganishda yondashish usullari. Tilni o'rganishda tadqiqotchining tayanch nuqtayi nazari turlari. Idealistik dunyoqarash. Materialistik dunyoqarash. Ularning fan taraqqiyotiga munosabati.
M9	Ilmiy tadqiq metodologiyasi tarkibiy qismlari orasidagi munosabat. Fetishizm va uning oqibatlar. Fetishizm tushunchasi haqida. Metodologik tamoyillar tatbiqi chegaralari.

M 10	Ilmiy tadqiq metodologiyasi tarkibiy qismlari orasidagi munosabat. Fetishizm va uning oqibatlari. Tilshunoslikda metodologik fetishizmning xunuk oqibatlari haqida.
M 11	Ilmiy dialektik tadqiq metodologiyasining amaliy tatbiqu masalasi. Dialektik tadqiq metodologiyasining amaliyotga tatbiqu.
M 12	Ilmiy dialektik tadqiq metodologiyasining amaliy tatbiqu masalasi. Olimlarning metodologiyaga munosabati.
M 13	Lingvistik tadqiq metodlari. Umumiy mulohazalar. Metod tushunchasining sharhi. Lingvistik metodlar haqida umumiy ma'lumot.
M 14	Lingvistik tadqiq metodlari. Tipologik umumiylik (lingvistik universalii)lar tahlil usuli. Transformatsiyalash (aylantirish) usuli.
M 15	Lingvistik tadqiq metodlari. Komponent tahlil usuli. Statistik usul. Eksperimental (instrumental) fonetik tahlil usuli.
Mashg'ulotlar shakli : amaliy (A)	
A1	Lingvistik tadqiqot metodikasi, metodologiyasi va metodlari. Metodika tushunchasi haqida.
A2	Lingvistik tadqiqot metodikasi, metodologiyasi va metodlari. Metodologiya tushunchasi haqida. Metod to'g'risida.
A3	Ilmiy tadqiq va uning tarkibiy qismlari, jarayoni. Ilmiy tadqiqot va uning xususiyatlari. Ilmiy tadqiqotning tarkibiy qismlari.
A4	Ilmiy tadqiq va uning tarkibiy qismlari, jarayoni. Ilmiy tadqiqot jarayoni.
A5	Ilmiy tadqiqotda qisqartma, havola va bibliografik ma'lumotlarni berish bo'yicha mashq. Ilmiy tadqiqotda qisqartmalarni berish. Ilmiy tadqiqotda havolalardan foydalanish yo'llari.
A6	Ilmiy tadqiqotda qisqartma, havola va bibliografik ma'lumotlarni berish bo'yicha mashq. Ilmiy tadqiqotda bibliografik ma'lumotlarni berish.
A7	Ilmiy tahlilda dialektik-logik kategoriyalardan foydalanish. Umumiylik va xususiylik kategoriyasi. Mohiyat va hodisaviylik kategoriyasi.
A8	Ilmiy tahlilda dialektik-logik kategoriyalardan foydalanish. Imkoniyat va voqelik . kategoriyasi. Sabab va oqibat kategoriyasi.
A9	Falsafiy UMIS va AHVOning tilda voqelanishi. Falsafa va tilshunoslik munosabati. UMIS va AHVO dialektik kategoriyalari haqida.
A10	Falsafiy UMIS va AHVOning tilda voqelanishi. Falsafiy UMIS va AHVOning tilda voqelanishi.
A11	Lingvistik tadqiq metodlari haqida. Sinxronik formal tavsifiy metod. Sinxronik formal tavsifiy metod va uning mohiyati.
A12	Lingvistik tadqiq metodlari haqida. Qiyosiy-chog'ishtirma tavsifiy usul. Mantiqiy grammatika usuli.
A13	Lingvistik tadqiq metodlari. Qiyosiy-tarixiy metod. Struktural (sistemaviy) tahlil usuli. Substansial (formal-funksional) tahlil metodi.
A14	Lingvistik tadqiq metodlari. Tipologik umumiylik (lingvistik universalii)lar tahlil usuli. Transformatsiyalash (aylantirish) usuli.
A15	Lingvistik tadqiq metodlari haqida. Komponent tahlil usuli. Statistik usul. Eksperimental (instrumental) fonetik tahlil usuli.

IV Mustaqil ta'lim(MT)		
1	Ilmiy tadqiq metodologiyasi fani bo'yicha adabivotlarni o'rganish va tahlil qilish	4 soat
2	Ilmiy tadqiq metodologiyasidan darslik va o'quv qo'llanmalarining	4 soat

	bobliari hamda mavzularini o'rganish	
3	Ilmiy tadqiq metodologiyasidan tarqatma materiallar tayyorlash. (bo'limlar bo'yicha)	4 soat
4	Lingvistik tadqiq metodlaridan taqdimot materiallarini tayyorlash	4 soat
5	Lingvistik tadqiq metodlaridan nostandart materiallar tayyorlash	4 soat
6	"Falsafiy UMIS va AHVOning tilda voqelanishi"dan taqdimot materiallarini tayyorlash	4 soat
7	Lingvistik tadqiq metodlari bo'yicha materiallar tayyorlash	4 soat
8	Ilmiy bilishning asosiy mazmuni bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat
9	Til birliklarini fahmiy o'rganish, uning maqsadi bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat
10	Til birliklarini fahmiy o'rganish usullari bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat
11	Til birliklarini fahmiy o'rganish vositalari bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat
12	Idrokiy va fahmiy bilimlarning o'zaro munosabati bo'yicha materiallar jamlash	4 soat
13	Idrokiy va fahmiy bilimlarning o'zaro munosabati bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat
14	Ilmiy bilishning asosiy mazmuni bo'yicha materiallar tayyorlash.	4 soat
15	Ilmiy dialektik tadqiq metodologiyasining amaliy tatbiqi masalasi bo'yicha taqdimot materiallari tayyorlash	4 soat

Asosiy adabiyotlar

Бушуй Т. А., Сафаров Ш. С. Тил қурилиши: таҳлил методлари ва методологияси. –Т.: Фан, 2007. –191 б.

<http://library.navoiy-uni.uz/files/safarov%20kognitiv%20tilshunoslik.pdf>

Махмудов Н., Нурмонов А. Ўзбек тили назарий грамматикаси. –Т.: Ўқитувчи, 1995.-228 б.

<http://library.navoiy-uni.uz/files/mahmudov%20n.%20o'zbek%20tilining%20nazariy%20gramatikasi.pdf>

Nurmonov A. Lingvistik tahlil metodlari. -T.: Akademnashr, 2010.
<https://fayllar.org/abdulhamid-nurmonov-tilshunoslikning.html>

Qo'shimcha adabiyotlar

Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи. -Т.: Ўзбекистон, 2002.-232 б.
https://n.ziyouz.com/books/uzbek_adabiy_tili/Abdulhamid%20Nurmonov.%20Ўzbek%20tilshunosligi%20tarixi.pdf

Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. -М.:Прогресс,1985. -451 с.
https://royallib.com/read/gumboldt_vilgelm/yazik_i_filosofiya_kulturi.html#0

Абдурахмонов Ф. Ўзбек халқи ва тилининг шаклланиши ҳақида. - Т.: 1999. -88 б.

Бозоров О. Ўзбек тилида даражаланиш. -Т.: Фан, 1995.-132 б.

Воҳидов Р., Неъматов Х. Сўз бағрида маърифат. -Т.: Ёзувчи, 2001.

Маҳмудов Н. Тил. -Тошкент: Ёзувчи, 1997. -40 б.

Неъматов Х., Бозоров О. Тил ва нутқ. –Т.: Ўқитувчи, 1993. – 30 б.
Неъматов Х., Ҳамроева Ш. Илмий тадқиқот методикаси, метод ва методологияси. -Б.: БухДУ, 2001.-210 б.
Фалсафа. Қомусий лугат. –Т.: Шарқ, 2004. -495 б.
Axborot manbalari
http://en.wikipedia.org/wiki/Structuralism
http://www.utpa.edu/faculty/mglazer/Theory/structuralism.htm
http://www.eng.fju.edu.tw/Literary_Criticism/structuralism
http://yuldasheva.buxdu.uz/
http://library.ziyounet.uz/uz/book/index/17

TALABANING O‘ZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

5 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- *fanning mohiyati va mazmunini to‘liq yoritib olsa;
- *fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo‘l qo‘ymas;
- *fan bo‘yicha mavzu materiallarining nazariy va amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo‘lsa;
- *fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon qila olsa;
- *konspektga puxta tayyorlangan bo‘lsa;
- *mustaqil topshiriqlarni to‘liq va aniq bajargan bo‘lsa;
- *fanga tegishli qonunlar va boshqa me‘yoriy- huquqiy hujjatlarni to‘liq o‘zlashtirgan bo‘lsa;
- *fanga tegishli mavzular bo‘yicha bitta ilmiy maqola chop etgan bo‘lsa;
- *tarixiy jarayonlarni sharxlay olsa.

4 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- *fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo‘l qo‘ymas;
- *fanning mazmunini, amaliy ahamiyatini tushungan bo‘lsa;
- *fan bo‘yicha berilgan topshiriqlarni fan dasturidan kelib chiqqan holda bajarsa;
- *fan bo‘yicha berilgan savollarga to‘g‘ri javob bera olsa;
- *fan bo‘yicha konspektni puxta shakllantirgan bo‘lsa;
- *fan bo‘yicha mustaqil topshiriqlarni to‘liq bajargan bo‘lsa;
- *fanga tegishli qonunlar va boshqa me‘yoriy hujjatlarni o‘zlashtirgan bo‘lsa.

3 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- *fan haqida umumiy tushunchaga ega bo‘lsa;
- *fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo‘l qo‘yilsa;
- *bayon qilish ravon bo‘lmasa;
- *fan bo‘yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- *fan bo‘yicha matn puxta shakllantirilmagan bo‘lsa.

2 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagicha

bo'lishi mumkin:

- *fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
- *fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- *fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- *fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- *fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- *fan mohiyatini anglamasa.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Muallif	Yuldasheva Dilorom Nigmatovna – BuxDU o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasi professori, p.f.nomzodi
E-mail	<u>yuldasheva21dilorom@gmail.com</u>
Tashkilot	Buxoro davlat universiteti
Taqrizchilar	Abuzalova Mehriniso Kadirovna – BuxDU o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasi professori, f.f.doktori
	Nazarova Saida Axmedjanovna – BuxDU o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasi professori, f.f.nomzodi

Mazkur sillabus universitet o'quv-usuliy Kengashining 2023-yil 29- avgustdagi 1- sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur sillabus o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasining 2023-yil 26- avgustdagi 1-sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-usuliy dipartament boshlig'i

M.A.Tursunov

Fakultet dekani

Q.R.To'xsanov

Kafedra mudiri

P.
D.Z.Rajabov

Tuzuvchi

D. N.Yuldasheva